

PASTORAL MLADIH U INTERKULTURALNOJ PERSPEKTIVI

Intervju*

FRANCIS-VINCENT ANTHONY

Università Pontificia Salesiana
Piazza Ateneo Salesiano, 1, 00139 Roma, Italija

Primljeno:
24. 5. 2010.

Stručni
članak

UDK
253-053.6

Sažetak

Živimo u globaliziranom svijetu u kojemu postoje brojne komunikacijske mreže i tehnologije. Mladi ljudi više nisu ograničeni nacionalnim ili kontinentalnim granicama. Doseljenici iz drugih zemalja pridonose kulturnom i religijskom pluralizmu. Kršćanstvo je danas prošireno po cijelom svijetu, a najveći broj kršćana živi na latino-američkom, afričkom i azijskom kontinentu. Sekularizacija i moderna na drugačiji način utječu na religiozni život mladih primjerice u Europi i Aziji. Dok je mladim Europljanima nerijetko vrlo privlačan laicistički ideološki fundamentalizam, njihovi mladi vršnjaci u Aziji žive u društveno-kulturalnom okruženju koje je duboko obilježeno religijom i duhovnošću. U Aziji su kršćani sićušna manjina (3%) u multireligijskom kontekstu, što u njima budi izrazitiju svijest o njihovu kršćanskom identitetu. Autor ističe dobre i loše strane, izazove i opasnosti trpeljivosti u multikulturalizmu te ukazuje na konkretne mogućnosti i ostvarenja interkulturalne pedagogije na Indijskom potkontinentu. Interkulturalni pastoral mladih pomaže mladim vjernicima u njihovu vjerskom sazrijevanju. Kultura i duhovnost Istoka prigoda su i izazov za daljnju akulturaciju, sučeljavanje i međureligijski dijalog. Usporedba pastora mladih u Italiji i Indiji pokazuje neke njihove zajedničke točke i njihova specifična obilježja. Konkretna ostvarenja pomažu daljnjem međureligijskom upoznavanju, a pastoralni radnici i teolozi pozvani su na razboritost i budnost kako bi se izbjegla opasnost od relativizma i sinkretizma.

Ključne riječi: *pastoral mladih, interkulturalna perspektiva, globalizacija, interkulturalni pastoral, međureligijsko upoznavanje*

Intervju s Francisom-Vincentom Anthonyjem, ravnateljem Pastoralno-teološkog instituta Papinskoga salezijanskog sveučilišta u Rimu

- Pitanje: *Što Vi mislite o sadašnjoj situaciji? Drugim riječima, zašto danas više nije dovoljno promatrati pastoral mladih (pa i na našem području) u italocentričnoj*

ili eurocentričnoj perspektivi, nego obzorje valja proširiti?

Odgovor: Temeljni razlog je u tome što živimo u globaliziranom svijetu u kojemu postoji ogroman broj komunikacijskih mreža i tehnologija. Stoga život mladih više

* *Una PG in prospettiva interculturale*, u: »Note di pastorale giovanile«, 44(2010)4, 20–32.

nije zatvoren u nacionalne ili kontinentalne granice. Globalizacija je povezana prvenstveno s tim ukidanjem teritorijalnih ograničenja, što zahvaća sva područja života: ekonomsko, političko, društveno, kulturalno i religiozno. Drugim riječima, bliska povezanost zemlje u kojoj je netko rođen i konkretnog života autohtonih stanovnika na neki se način raskida ili dobiva nove dimenzije. Nalazimo se pred skupom međusobno ovisnih pojava na svjetskoj razini u svim područjima života, što izmiče mjesnom ustroju i kontroli. Ne mičući se iz vlastite domovine, narodi shvaćaju da je njihov život određen i uvjetovan izborima što su ih načinili drugi. Već nas to prisiljava da više ne razmišljamo o pastoralu samo u italocentričnoj ili eurocentričnoj perspektivi. Pastoralna skrb koja je vezana jedino uz mjesno okruženje opovrgava stvarno iskustvo ljudi na nekom području, posebice mladih.

Drugi razlog za širenje vidokruga proizlazi iz činjenice da se ukidanje teritorijalnih ograničenja danas odnosi na iste osobe, tj. na lak prelazak granice vlastitih zemalja zbog ekonomskih, političkih, kulturalnih i religijskih razloga. Selilaštvo poprima ogromne razmjere. Useljavanje ljudi zatiče nesporno domaće stanovništvo, npr. Talijane, jer se sučeljavaju s činjenicom da njihovo područje više nije vezano samo uz njihovu jezičnu, kulturalnu i religijsku tradiciju. Prisutnost »stranaca« (tj. osoba iz drugih etničkih skupina, jezika, kultura, religija...) podrazumijeva, za domaće stanovništvo, strani svijet u vlastitoj zemlji. Današnje pastoralno razmišljanje ne može zanemariti izazove koje rastući kulturalni i religijski pluralizam nameće kršćanskom i crkvenom identitetu Talijana. Prisutnost kršćanskih useljenika stvara sličnu unutar-crkvenu situaciju.

Treći razlog za proširivanje vidokruga je činjenica da su *druge religije svjetske*, zbog

čega predstavljaju jedan od najstarijih i najraširenijih vidova ukidanja teritorijalnih ograničenja. Već prije judejsko-kršćanske tradicije, druge su se religijske tradicije, kao npr. hinduizam i budizam, proširile izvan područja na kojemu su nastale, tj. Indije. Istina, kršćanska tradicija, koja je nastala na azijskom kontinentu (Srednji istok), doživjela je svoj najveći procvat u Europi, gotovo postavši europska religija. Unatoč tome, teološko-pastoralno razmišljanje ne može zanemariti činjenicu da se kršćanska vjera semitskoga podrijetla danas ponajviše slavi i živi na južnoj hemisferi, tj. na latinoameričkom, afričkom i azijskom kontinentu. Da bi se shvatila živuća kršćanska vjera, bit će prema tome potrebno promotriti mjesne crkve diljem svijeta. S druge strane, Kristovo otajstvo je neiscrpivo i svaka nova kultura koju Crkva susreće na svom hodočašćenju u vremenu i prostoru postaje još jedan ključ za pomak prema punom poznavanju Istine. Na tom putu, rimska Crkva, a ujedno i talijanska Crkva, ne može se odreći provjerene uloge svoje tisućljetne tradicije, tj. činjenice da je u središtu jedinstva, tj. da je mjesto međusobnih religiozno-kulturalnih razmjena u vjeri i na području jedinstva vjere. Sve to podrazumijeva da teološko-pastoralno razmišljanje na području pastora mladih u Italiji i u drugim dijelovima svijeta ne može nego biti i lokalno i univerzalno, kontekstualno i interkulturalno.

1. MLADI TALIJANI, MLADI AZIJC

- Pitanje: *Mogu li se usporediti uvjeti života i kulture mladog Zapadnjaka (Talijana) i Azijca (Indijca) s obzirom na religioznu sastavnicu, napose kršćansku? Kakav je utjecaj okruženja na njihov religiozni, kršćanski identitet?*

Odgovor: Jasno je da religiozni život mladih ima neka zajednička obilježja na

cijelom svijetu, budući da se mladi nalaze u početnom razdoblju postupnog razvoja svojih ljudskih i religioznih potencijala. Međutim, takav njihov ljudski i religiozni razvoj uvjetovan je kulturom kojom se nadahnjuju. Istina je da su, jednako kao njihovi talijanski i europski vršnjaci, i azijski odnosno indijski mladi u svom vjerskom životu uvjetovani znanstvenom i tehnološkom, modernom i postmodernom kulturom. Međutim, jednako je tako istina da velika većina mladih (74% u Indiji) živi u seoskim i plemenskim područjima, sa svim ograničenjima koja to uključuje na ekonomskoj i odgojnoj razini. Sekularizirajući utjecaj modernosti na tu vrstu mladih je očigledno drugačiji. U svakom slučaju, utjecaj moderne na azijsko okruženje mnogo je drugačiji od onoga što ga doživljavaju mladi Europljani. U Aziji, umjesto da slabi religioznu dimenziju osoba, utjecaj moderne osnažuje religijski identitet jer aktivira mehanizam obrane, koji ponekad oživljava oblike religijskog fanatizma. Mladi u Aziji mogu biti lak plijen religijskog fundamentalizma, manje zbog usko religijskih razloga, a više zbog pomanjkanja jednakih mogućnosti ekonomskog razvoja i društvenog položaja. Za mlade Europljane, naprotiv, opasnost leži u istančanoj privlačnosti prevladavajućeg laicističkog ideološkog fundamentalizma.

Za razliku od sekulariziranog okruženja njihovih europskih vršnjaka, mladi Azijci žive u društveno-kulturalnom okruženju koje je duboko obilježeno religijom i duhovnošću. S jedne strane, u područjima krajnjega siromaštva postoji opasnost da azijske religije postanu opijum naroda. S druge strane, zahvaljujući svojoj izrazitoj brizi za istinu, azijske religijske tradicije uključuju osobe, pa i mlade, u hod koji se temelji na njihovom osobnom iskustvu, a obilježen je filozofskim viđenjima i tradi-

cionalnim praktičnim izborima s kojima se valja sučeliti u složenosti današnjega života. Budući da ne postoji hijerarhija (kao u katolicizmu) koja regulira i preuzima odgovornost za vlastitu religijsku tradiciju, ljudi, obitelji, pojedinci (pa i mladi) osjećaju izazov doživljaja svoga života te su spontano a ujedno i organizirano potaknuti na življenje i prenošenje vlastite tradicije. To je još jedno obilježje po kojemu se pripadnici azijskih religija razlikuju od kršćana, bili oni Azijci ili Zapadnjaci.

Neovisno o utjecaju moderne, život u drevnom multireligijskom okruženju i pripadnost manjinskoj religijskoj zajednici uzrokuju naglašenu razliku između mladih azijskih i zapadnih kršćana. U Aziji – uključujući i Filipine, gdje je gotovo 90% stanovništva kršćansko – kršćani ukupno čine oko 3% stanovništva. U Indiji npr. kršćani (katolici i pripadnici drugih vjeroispovijesti) čine samo 2,7% stanovništva. Već život u multireligijskom okruženju potiče osobu da bude svjesna svoga vjerskog identiteta. Živjeti kao sićušna manjina u multireligijskom okruženju općenito prisiljava mlade Azijce da budu svjesniji svoga kršćanskog identiteta. Za kršćane, njihova vjera postaje temeljni čimbenik u razlikovanju vlastitog osobnog i društvenog identiteta. To predstavlja prednost za mlade kršćane u Aziji. S druge strane, budući da se kršćanska vjera nije mnogo integrirala s lokalnom kulturom kršćanski se identitet nerijetko čini stranim u lokalnom okruženju. Ograničeni broj kršćana na paradoksalan način pokazuje da se kršćanstvo nije duboko ukorijenilo upravo na kontinentu koji je obilježen snažnom osjetljivošću za religiju. Na dulji rok, takva situacija, kao što se već uočava među mladima u azijskim gradovima, može poticati nezainteresiranost ili površnost u kršćanskom životu. Sličnu opasnost osjećaju i mladi

Talijani, odnosno Europljani: kršćanska vjera u svojim tradicionalnim izrazima čini se dalekom od njihova životnog iskustva.

2. DOPRINOS INTERKULTURALNE PEDAGOGIJE

- Pitanje: *Kako napredak interkulturalne teologije može biti poticaj za pastoral mladih?*

Odgovor: Multikulturalizam shvaćen kao poštivanje i trpeljivost prema kulturalnim različitostima ima u sebi nešto pozitivno, kao uostalom akulturacija koja je plod dodira s drugim kulturama. Dok postoji opasnost da se poštivanje i trpeljivost, u slučaju multikulturalizma, pretvore u nezainteresiranost i izdvojenost s obzirom na druge kulture, akulturacija se može pretvoriti u nesvjesno prihvaćanje tekovina drugih kultura. Interkulturalna pedagogija označava korak naprijed tako što kulturalna raznolikost postaje prigoda i uvjet za svjesnu i kritičku interakciju osobnog i društvenog sazrijevanja i rasta.

Budući da kulture izražavaju vidokruge i projekte života pojedinoga naroda, interakcija s drugom kulturom promiče veću svijest o vlastitom viđenju života ili o vlastitom projektu života, što pojedinac često smatra neospornim i samo po sebi razumljivim budući da nema sučeljavanja s različitim. S pedagoškog gledišta, to je već pozitivan rezultat interkulture: potiče na svjesno usvajanje vlastitog viđenja života, koje je naslijeđeno od vlastite društveno-kulturalne i religijske tradicije. Na području pastorala mladih to može biti poticaj za svjesno razmišljanje o vlastitom projektu života, prije negoli se sučeli s projektom života drugih. Ako ne osigura određenu svijest o viđenju i smjeru vlastitoga života, pastoral mladih teško može podržavati ljudsko i kršćansko sazrijevanje mladih.

Promičući svijest o nekim vidovima vlastitog viđenja života, interkulturalna pedagogija potiče mlade da ga sučele s viđenjem drugih. Pošteno i kritičko sučeljavanje pomaže da se otkriju ograničenja, predrasude, iskrivljene ideologije... pred kojima je pojedinac općenito slijep, upravo stoga što ih svi koji pripadaju vlastitoj kulturi ili društvu nekritički prihvaćaju. Strani nositelj vlastite alternativne kulture automatski pokreće kritiku kulture domaćih ljudi, otkriva njenu ograničenost i pomaže da se to posvijesti.

S gledišta pastorala mladih, priznavanje ograničenja i propadajućih vidova vlastite kulture (uključujući i modernu i post-modernu kulturu) nužan je preduvjet za promicanje ljudske i kršćanske autentičnosti u osobnom i društvenom životu mladih.

Priznavanje ograničenja vlastite kulture vodi i prema otkrivanju dragocjenih vidova drugih kultura. Neke od tih vidova je lako, a druge više ili manje teško uključiti u vlastito viđenje života. Ljudski i kršćanski rast mladih odvija se upotpunjavanjem vlastitog viđenja života s kritičkim prihvaćanjem (jer je svaka različitost neka vrednota) sustava značenja i vrijednosti drugih ljudi. Razne kulture u različitim sustavima značenja i vrednota izražavaju različito shvaćanje stvarnosti koja je zajednička svim ljudima. Otkriće različitih tumačenja iste stvarnosti postaje izazov za vlastito viđenje života i za vlastito ljudsko i kršćansko sazrijevanje.

Sve to pokazuje da je interkultura značajan čimbenik u pastoralu mladih koji se zalaže za istančaniji kritički smisao i za osnaživanje mentalnog otvaranja u neprekidnom procesu sve produbljenijeg traženja istine, tj. punog shvaćanja stvarnosti i njezinoga konačnog smisla. Interkulturalni pastoral mladih tako pridonosi ne samo rastu i sazrijevanju vjernika nego i izgrad-

nji Katoličke crkve (u intenzivnom smislu) te integriranog i novog čovječanstva (u ekstenzivnom smislu).

3. KULTURA I DUHOVNOST ISTOKA

- Pitanje: *Što se od (kulture i) duhovnosti Istoka može prihvatiti ili postati zajedničko područje sučeljavanja i dijaloga s obzirom na religiozno iskustvo i Boga?*

Odgovor: Ovdje ću se ograničiti na ukazivanje na neke bitne vidove koji obilježavaju kulturu i duhovnost Istoka, a mogu biti značajni za Zapad kao zajedničko područje sučeljavanja i dijaloga u razgovoru o religiji.

U procesu spoznaje, Zapad se nastoji zanimati za objektivnu stvarnost (objektivnost spoznaje), dok se Istok naprotiv nastoji više zanimati za subjektivnu stvarnost (poznavanje poznavatelja bez njegova svodenja na objekt). Kineske i afričke kulture, sa svoje strane, naglašavaju odnos između objektivne i subjektivne stvarnosti (odnosnost u spoznaji). Jasno, sve tri dimenzije (objektivnost, subjektivnost i relacionalnost) dio su svakog procesa spoznaje, ali težnja da se dade prednost jednoj od njih označava bitnu različitost. Interkultura, kao izravna interakcija među osobama različitih kultura, može im pomoći da nadvladaju granice koje proizlaze iz jednog ili drugog prvenstva koje proistječe iz vlastite kulture.

Svojom zainteresiranošću za objektivnu istinu Zapad nastoji svesti religiju na sustav suvislog nauka. Istok naprotiv u svjesnom iskustvu uočava mjeru religiozne spoznaje. Budući da osoba ne može poznavati temelj svoga bića svodeći ga na objekt spoznaje, prikladniji put za spoznaju bitka je egzistencijalna spoznaja, svjesno iskustvo. Ne ulazeći u istančanije shvaćanje pojma »svijesti« ili egzistencijalne »spoznaje«, može se zamijetiti da pomanjkanje te

dimenzije ugrožava valjanost kršćanske poruke i liturgijskih slavlja, budući da se i kršćanska poruka i liturgijska slavlja shvaćaju kao iskustva vjere, religiozno iskustvo, mistično iskustvo. Odgoj za svijest ili egzistencijalnu spoznaju može postati područje dijaloga i sučeljavanja, jer bez te svijesti odnosno egzistencijalne spoznaje ne postoji istinski duhovni i vjerski život.

S govorom o svijesti ili egzistencijalnoj spoznaji povezan je način razmišljanja koji se na Istoku označava kao »nedvojstven«. Objektivna spoznaja nastoji se izraziti u analitičkoj razumnosti, u kojoj je razlikovanje put koji vodi prema jasnoći i shvaćanju. S vremenom analitička razumnost koja se odvija u dvojstvenoj perspektivi »da« ili »ne« vodi prema tako specijaliziranoj i raščlanjenoj spoznaji u kojoj se gubi iz vida globalnost stvarnosti. Slikovito rečeno, od stabala gubi se iz vida šuma.

Istok je naprotiv više obilježen sažetim nedvojstvenim razmišljanjem. To znači da različite polove misli održava u sažetoj napetosti, pri čemu ponekad postoji opasnost od zanemarivanja razlika.

Nedvojstven pristup stvarnosti opire se napasti pojednostavljenog obilježavanja razlika u smislu bijelo i crno, istinito i pogrešno. Tako su npr. za neke, budući da kršćani posjeduju istinu, druge religije pogrešne. Naprotiv, u sažetom i nedvojstvenom viđenju, očitovati vlastito uvjerenje o istini ne isključuje automatski druga uvjerenja o njoj. Štoviše, ta uvjerenja postaju poticaj za daljnje traženje istine, koju u konačnici ne može potpuno iscrpiti nijedna kulturalna ili religijska tradicija. Nedvojstveni pristup vlastitom identitetu u odnosima prema drugome ne izaziva sukobe. Priznati identitet drugoga polazeći od vlastite perspektive uspostavlja stvarne uvjete za dijalog i traženje istine. Nedvojstveni pristup ne vodi prema gubljenju ve-

za koje se kriju iza stvarnosti, jer poštuje njihovu nužnu različitost. Tako se npr. u govoru o Bogu, čovjeku i svemiru, kako bi se razumjelo značenje svakoga od njih u njihovim pojedinostima, ne može izgubiti iz vida bliska i nužna veza između te dvije stvarnosti.

U istočnjačkom viđenju religija je u biti traženje istine u koje osoba treba biti uključena na osoban i iskustven način. Posljednji dokaz istine ne može se u potpunosti izreći riječima i pojmovima, ali postaje pristupačan egzistencijalnoj svijesti ili iskustvenoj spoznaji. Protagonizam ljudskoga subjekta u tom traženju je nužan, a da se pritom ne niječe sloboda božanskoga subjekta. Konačna svrha utemeljujućeg iskustva Pisama i drugih učenika tijekom stoljeća jest omogućavanje religioznog iskustva živućeg subjekta. Vrijednost egzistencijalnog iskustva svake ljudske osobe je obilježje koje traži objašnjenje pojedine osobe i potiče njezino bezuvjetno otvaranje prema drugim osobama. Na religioznom području to viđenje iskustva božanskoga kreće se u smislu »subota je radi čovjeka, a ne čovjek radi subote«. U zapadnjačkom viđenju kršćanskoga života često se to shvaća u suprotnom smislu: »čovjek je radi subote«.

Prvenstvo koje se daje spoznaji poznavatelja u njegovoj savjesti ili egzistencijalnoj svijesti predstavlja temelj protagonizma subjekta u traženju istine. Odatle proizlazi središnje mjesto sljedećih vrednota: trpeljivosti, nenasilja, sklada, odricanja, nezainteresiranog služenja, nepristranosti... Te i druge tipične vrednote mogu biti poticaj za kršćanski i nekršćanski Zapad.

4. »ISTINA« RELIGIJÁ

- Pitanje: *U takvom okruženju, koji su temeljni elementi teologije koja se otvara za dijalog s religijama? Nepolemičkim riječima rečeno, kako se smjestiti bez pre-*

tvaranja kad se polazi s nepobitnom sigurnošću »istine« kršćanstva?

Odgovor: Mi kršćani sigurno ne možemo nijekati ili pak prešutjeti Istinu koju smo upoznali u Isusu Kristu, jedinom i sveopćem spasitelju. S tom sigurnošću međutim ne možemo druge religije jednostavno smatrati lažnima ili pak pogrešnima. Religije su na neki način kompendij religioznih iskustava svojih sljedbenika. Već pojam »semina verbi« što ga je Drugi vatikanski koncil preuzeo od crkvenih otaca, sugerira da je sjeme Riječi raspršeno u kulturama i religijama u svijetu. Mi koji poznajemo Riječ koja je postala tijelom, osjećamo dužnost zamijetiti tu skrivenu Kristovu prisutnost i dovesti je do punog ostvarenja pomoću dijaloga punog poštovanja. S gledišta naše vjere takav inkluzivan pristup odnosno završetak je opravdan i poželjan. To znači da ekskluzivan pristup ili isključivanje nije u prevelikom skladu s Istinom evanđelja i patrističkom tradicijom. Bila bi neutemeljena iluzija misliti da će prije ili kasnije kršćanska vjera takva kakvu je danas ispovijedamo zamijeniti sve druge religije. S druge strane, ne možemo prešutjeti da i u ekskluzivnom pristupu ili isključivanju i u onom inkluzivnom odnosno završetku utvrđujemo istinu samo jedne, naše religije. Ta monistička perspektiva (istina samo naše vlastite religije) postoji uostalom i u drugim svjetskim religijama. Sve svjetske religije, upravo zbog svoga zahtjeva sveopće istine, osjećaju se obavezne tumačiti u inkluzivnoj perspektivi pozitivne vidove koji se nalaze izvan njihovih granica.

Pogledamo li religije polazeći s gledišta njihovih sljedbenika i uz poštovanje njihovih uvjerenja i dostojanstva, prisiljeni smo primijeniti pluralistički pristup zajednice odnosno pluralistički diferencijalni pristup. Pluralistički pristup zajednice nastoji istak-

nuti zajedničke vidove među religijama, smatrajući ih različitim izričajima iste zajedničke stvarnosti, npr. transcendentalnog bitka. Unatoč vrijednosti koju takav pristup ima u olakšavanju susreta i zajedničkog zalaganja religija, on može zapasti u relativizam, jer zanemaruje stvarne razlike.

Pluralistički diferencijalni pristup priznaje vidove koji obilježavaju druge religije, iako se s njima ne slaže. Tako npr. u susretu sa sljedbenicima drugih religija ne možemo zatajiti najznačajniji vid naše vjere: Isusa Krista, jedinog i sveopćeg spasitelja. Jednako tako, morat ćemo priznati vidove koji obilježavaju druge religijske tradicije, iako se s njima ne možemo u potpunosti složiti: primjerice apsolutno jedinstvo Boga koje zastupa islam. Priznavanje s poštovanjem razlika među religijama osigurava naš identitet, ali predstavlja i izazov i prigodu za istraživanje zanemarenih vidova naše vjere kao i poticaj za traženje novog razvoja njezinoga shvaćanja. U toj perspektivi, kao u slučaju biološke raznolikosti, i različitost religija i svetoga čini se predstavlja više mogućnost i prigodu negoli problem ili zapreku.

Ne zanemarujući kršćansku istinu, možemo započeti unutarreligijski dijalog (tj. dijalog na području kršćanske teologije i za kršćansku zajednicu) s drugim religijama u inkluzivnoj perspektivi odnosno perspektivi završetka. To je legitimna perspektiva za shvaćanje drugih polazeći od naše vjere. Pa ipak, dijalog koji poštuje i stajalište drugih, tj. unutarreligijski dijalog, zahtijeva diferencijalni pluralistički pristup u kojemu možemo priznati vidove koji obilježavaju druge, a da se ne odrekemo naših vidova, uz otvaranje Božjem naumu za sveukupno čovječanstvo. Svakako je prijeporan ekskluzivan pristup zamjene ili pluralistički pristup zajedništva. Prvi zbog svog uključivog negativnog sta-

va prema drugim religijama, a drugi zbog relativističke težnje kojoj je izložen.

Smještajući se u inkluzivnoj optici završetka, kršćanska teologija religija usredotočuje dijalog oko *četiri neodreciva središta*: ekleziocentrični dijalog (uloga Crkve u spasenju), kristocentrični dijalog (uloga Krista u spasenju), teocentrični dijalog (uloga Boga u spasenju) i antropocentrični dijalog (uloga čovjeka u spasenju).

Unutarreligijski dijalog koji se prakticira u inkluzivnoj perspektivi završetka kao i u pluralističko-diferencijalnoj perspektivi (a također i u pluralističkoj perspektivi zajedništva kada ne uključuje relativizam) nužan je za očuvanje i autentični navještaj naše vjere u multireligijskom i globaliziranom svijetu.

5. USPOREDBA PASTORALA MLADIH

- Pitanje: *Što može ponuditi azijski (indijski) pastoral mladih zapadnom (talijanskom) pastoralu mladih? I obratno?*

Odgovor: Prije svega, moramo objasniti da je azijski pastoral mladih, kao uostalom i azijska teologija, već obilježen razvojem i doprinosima zapadne teologije i pastorala mladih. Paradoksalno je da je unutarcrkveni dijalog, zbog duge misijske tradicije, ostao jednosmjern: dok su teologija i pastoral u različitim kontinentalnim okruženjima obilježeni stečevinama europske crkvene tradicije, potonja odražava malo ili ništa od stečevina drugih. Stoga ću se ograničiti na prvi dio pitanja: što azijski (indijski) pastoral mladih može darovati zapadnom pastoralu mladih?

Stečevine azijskog pastorala mladih su s jedne strane vezane uz religijski, kulturni, jezični i etnički pluralizam, a s druge strane uz društveno-ekonomsku situaciju koja je obilježena i krajnjim siromaštvom i nepravednim ugnjetavanjem. Dru-

gačije rečeno, azijski pastoral mladih označen je svojom dijaloškom kakvoćom i svojim oslobađajućim usmjerenjem. Ovdje našu pozornost usredotočujemo na njegovu dijalošku dimenziju.

Većina mladih koje susrećemo u našim odgojnim i sportskim centrima kao i u ustanovama za društvenu pomoć... pripadaju drugim religijskim tradicijama. U Indiji su npr. više od 80% mladih koji pohađaju kršćanske odgojno-obrazovne institucije hinduisti i muslimani. Posljedično tome indijski se pastoral mladih spontano osvrće na interakciju među mladima koji pripadaju različitim religijama, jezicima i etničkim skupinama. Prema tome, institucionalno okruženje pastoralna mladih obilježeno je pluralizmom, iako slijedi izričito kršćansko usmjerenje. Specifična pastoralna skrb kršćanskih mladih ne može podcjenjivati pluralizam u kojemu se živi u mladenačkim centrima, što je očiti odraz pluralizma koji postoji u društvu. Ni većina mladih koji pripadaju drugim religijama ne može se isključiti iz naše odgojne skrbi. Životni dijalog koji se spontano i organizirano živi u raznim formativnim ustanovama predstavlja njegov značajan čimbenik. U indijskom, većinom hinduističkom okruženju, neki vidovi hinduističke kulture prigodno se i spontano asimiliraju u razna područja pastoralna mladih, posebice u odgojno-obrazovna područja.

Postoje i pokušaji sustavnog razmišljanja o indijskom pastoralu mladih. Ovdje ćemo ukazati na neke bitne elemente pastoralna mladih u okruženju kao i na one koje treba uključiti u okruženje u Indiji, a koji mogu biti značajni i za talijansko okruženje u interkulturalnoj perspektivi.

Kao prvo, uzimajući u obzir važnost koja se pridaje subjektivnoj dimenziji u spoznajnom procesu, u priopćavanju religioznih istina, ono što poprima odgojnu

vrijednost nije toliko jasnoća definicije, nego sposobnost aktiviranja razmišljanja i iskustvene svijesti. Za Istok, subjekt mora shvatiti najdublje vidove života, a odgajatelj ili pastoralni djelatnik imaju zadaću da potiču odgajanika da ih shvati, a ne da mu ih izvana nameću. Najveće vrednote života, kao što su ljubav, zajedništvo, iskustvo Boga..., manje se izražavaju i komuniciraju korištenjem jasnih i razgovijetnih pojmova, a mnogo se više služe polivalentnim metaforama, prisposobama i simbolima koji mladog čovjeka potiču da aktivno otkriva njihovo značenje. Metaforički rečeno, okus jabuke pojedinac otkriva tako da je osobno pojede.

Kao drugo, u indijskoj perspektivi, za poticanje i praćenje religiozne dimenzije među mladima – što je jedan od središnjih ciljeva pastoralna mladih – odlučujuće je religiozno iskustvo pastoralnih djelatnika, tj. stupanj njihove spoznaje ili egzistencijalne svijesti. Ako je prenošenje vjere priopćivanje religioznoga iskustva, to pretpostavlja egzistencijalnu svijest djelatnika, kršćanki i kršćana. Razlika nije u poznavanju nauka, nego u tome da ga se posjeduje pomoću egzistencijalne svijesti, kao svjesno iskustvo. Drugačije rečeno, da bi mogao naviještati Krista, pastoralni djelatnik treba živjeti osobno iskustvo Kristova otajstva. Učitelji (gurui) u istočnjačkim religijama privlače stupnjem povjerenja u njihovo osobno religiozno iskustvo i u njihovu sposobnost aktiviranja sličnog iskustva kod učenika.

Kao treće, pastoral mladih shvaćen kao usmjerenje prema projektu života koji je u potpunosti ljudski i kršćanski može se obogatiti sljedećim četirima životnim ciljevima (purusartha), koji se smatraju takvima u okruženju indijske kulture. Krajnji cilj, »summum bonum« života jest »oslobodjenje« (mokša), ostvarenje vječne sreće. Taj

konačni cilj blisko je povezan sa shvaćanjem boga kao *Saccidananda* (*sat* – čisto postojanje, *cit* – savršena svijest, *ananda* – potpuna sreća). Budući da se ljudsko biće sastoji od duše i tijela, postizanje sreće redovito zahtijeva njegovanje obiju dimenzija.

U toj perspektivi smještaju se tri druga životna cilja: *priskerbiti materijalna sredstva* koja su nužna za život (*artha*), postići *psihofizičke užitke* (*kama*), ne zanemarujući pritom *moralne propise* (*dharma*). Postizanje tih životnih ciljeva uključuje utiskivanje etičko-kršćanskog usmjerenja i u stjecanje materijalnih dobara i ostvarivanje životnih užitaka. U europskom okruženju – koje je obilježeno materijalizmom, hedonizmom i senzualizmom – pastoral mladih mogao bi se time sigurno okoristiti, vrednujući te ciljeve ljudskoga života unutar kršćanskoga viđenja.

Kao četvrto, drugi vid koji je moguće uključiti u indijski pastoral mladih i koji može biti značajan i za pastoral mladih u Italiji jest *shvaćanje stadija života* koje nudi hinduistička kultura. Kako bi postigla svrhu života (*purusartha*), ona predlaže četiri stupnjevite i postupne etape. Prva etapa tiče se mladih (*brahmacarya*) i obuhvaća sakralni studij, tj. učenje religijskih nauka i osobne stege pod kompetentnim vodstvom učitelja (*guru*). Druga etapa odnosi se na odrasli obiteljski život (*garhasthya*), u kojemu je oženjena/udana osoba pozvana na vršenje raznih religijskih i društvenih dužnosti pri čemu sazrijeva u svom životnom iskustvu pomoću ispravne uporabe (*dharma*) materijalnih dobara (*artha*) i psihofizičkih užitaka (*kama*). Treća etapa odnosi se na starost, povučen i eremitski život (*vanaprasthya*). Iskustvo života aktivnog obiteljskog i društvenog uključivanja (u drugoj etapi), a ne samo naučeni teoretski nauk (u prvoj etapi), vodi osobu prema priznavanju krhke i prolazne naravi doba-

ra i užitaka ovoga svijeta i prema posvećivanju pokorničkom i samačkom životu u traženju vječnih dobara. Sazrijevanje doživljava svoj vrhunac u četvrtoj etapi koju obilježava *potpuno odricanje* (*sannyasa*), koje je označeno apsolutnim siromaštvom, a sastoji se od šutnje i samoće te sveopće ljubavi (*ahimsa*, nenasilje) i nepristranosti, molitve i kontemplacije. Kao čuveni primjer toga postupnog procesa sazrijevanja može se spomenuti Mahatma Gandhi. Stupnjevitost tog puta omogućuje i mladima i odraslima koji se nalaze u prvom ili drugom stadiju, da prijeđu izravno u taj završni stadij savršenog odricanja.

Uključivanje slične perspektive može pastoral mladih prikladno smjestiti unutar sveukupnoga života, dajući veće značenje starosti i religioznom životu savršenog odricanja. Na taj bi način pastoral mladih odredio smjer projektu života vjernika, prihvaćajući i međugeneracijske doprinose odraslih i starih osoba. Smatram da bi i u indijskom i u talijanskom okruženju pastoral mladih bio značajniji kad bi jasno predočio životne ciljeve i postupne etape za njihovo postizanje, uključujući doprinose obiteljske i župne kateheze, školskog vjeronauka te školskog i sveučilišnog odgoja i obrazovanja, (formalne i neformalne) strukovne, kulturalne i političke formacije mladih u općoj perspektivi. Po mom mišljenju, pastoral mladih u interkulturalnom viđenju može bolje definirati ciljeve i metode animiranja, bolje naglašavajući ciljeve života i stadije ljudskog, religioznog i crkvenog sazrijevanja.

Zaključno, dok kateheza kao sastavni dio pastorala mladih izražava ponajprije skrb kršćanske zajednice koja je usmjerena na poticanje i praćenje mladih u njihovu iskustvu susreta s Kristom u Crkvi, kontekstualni i interkulturalni pastoral mladih trebao bi se brinuti za životni projekt

mladih nastojeći da kršćanska vjera i susret s Kristom postanu poput soli koja daje okus svakoj vrsti hrane, poput svjetla koje sve osvjetljuje. Drugim riječima, valja nastojati da pastoral mladih teži prema osposobljavanju mladih za prosvjetljivanje i za davanje okusa svakom vidu njihovoga života u multikulturalnom i multireligijskom okruženju, polazeći od perspektive kršćanske vjere s ciljem da postupno ostvari konačne životne ciljeve, slijedeći susljedne životne projekte.

5. KONKRETNA PRAKTIČNA OSTVARENJA

- Pitanje: *Sva ta ukazivanja imaju određeni empirijski temelj, tj. ostvarena iskustva o kojima se razmišljalo. Teoretski govor u okviru pastoralna treba se jasno odnositi na konkretnu praksu pastoralna mladih. Možete li nam dati neki primjer interkulturalnog pastoralna mladih u indijskom kontekstu?*

Odgovor: Među brojnim primjerima koje mogu navesti, ovdje spominjem samo neke koji su prilično rašireni u našim odgojnim ustanovama (školama, strukovnim centrima, sveučilištima...) te u omladinskim (oratorijima) i socijalnim centrima (za djecu s ulice, siročad...). Kao što sam već spomenuo, velika većina mladih koji pohađaju neku kršćansku ustanovu su hinduisti, a pripadnici drugih religija su u manjini. Ta situacija postavlja praktične zahtjeve pred indijski pastoral mladih.

U katoličkim školama ili drugim centrima valja npr. upriličiti molitvu u kojoj mogu sudjelovati mladi drugih religijskih tradicija. Stoga se izabiru molitveni tekstovi kao što su »Očenaš«, psalmi ili pak religiozna poezija iz drugih tradicija (npr. Tagore) koja govori o Bogu ali ne s nekim specifičnim imenom kao što su npr. Isus

Krist, Šiva ili Allah. Često se u sveopćem školskom okupljanju na početku dana nude za razmišljanje kratki odlomci preuzeti iz Biblije ili pak iz religioznih spisa i literature drugih tradicija koji mogu imati neko religiozno značenje i pouku za sve, bez obzira na njihovu specifičnu religiju. I učitelji koji pripadaju drugim religijama uključeni su u komentiranje pobudnih tekstova svojih religijskih tradicija. Uostalom, već se u kurikulu koji je posvećen učenju klasične literature lokalnih jezika svi učeni obavezno sučeljavaju s najznačajnijim tekstovima hinduističke, kršćanske, muslimanske ili drugih tradicija.

U katoličkim školama i omladinskim centrima postoji prilično ustaljen običaj slavljenja značajnih blagdana drugih tradicija, kao što je npr. *Dipavali* (hinduski blagdan svjetla), koji se obogaćuju ponekim kršćanskim značenjem. Slično tome, nekršćanski učenici pozvani su na slavljenje kršćanskih blagdana, kao što je npr. Božić. Na taj način, odgojno-pastoralna skrb kršćana postaje navještaj drugima, a odgojno-religiozna skrb za pripadnike drugih religija promiče dijalog s njima dok istodobno potiče kršćane da ponovno usvoje značajne vidove koji obilježavaju vlastitu lokalnu kulturalnu i religijsku baštinu. Drugim riječima, mladima koji pripadaju drugim religijama nudi se prirodno i izvorno okruženje za dijalog i interkulturalne odnose. Dijaloški i interkulturalni pastoral mladih pozoran je na kršćane i mlade iz drugih religijskih tradicija u jedinstvenom odgojno-religioznom nastojanju. Takva formativna skrb koju pastoralni radnik očituje prema svim mladima, bez obzira na njihovu religijsku pripadnost obilježava indijski pastoral mladih. Različiti svakodnevni kontakti s pastoralnim radnikom i kršćanskim odgajateljem pomažu da i drugi shvate i žive mnoge kršćan-

ske vrednote. S druge strane, i odgajatelji i animatori drugih religija formalno i neformalno surađuju na našim projektima formacije u raznim odgojnim i socijalnim centrima. Tako se odgojno-pastoralna praksa u multireligijskom indijskom okruženju obilježava kao neprekidni tijek crkveno-kršćansko-religiozne prakse.

Jasno, za kršćane su osim toga predviđeni specifični trenuci kateheze (u omladinskim centrima i u župama) i školske vjeronaučne poduke (u katoličkim školama). Za mlade pripadnike drugih religija koji pohađaju te katoličke ustanove predviđena je etička i moralna formacija. Nerijetko se međutim nađu i mladi iz drugih religijskih tradicija koji žele slobodno prisustvovati susretima formacije i liturgijskim slavljinama namijenjenima kršćanima.

Sjećam se da sam u salezijanskom oratoriju koji sam pohađao kao adolescent u Chennaju bio osobito dirnut skautima pripadnicima drugih religija koji su zajedno sa svojim kršćanskim prijateljima znali uzveličati euharistijska slavlja na velike blagdane, mašući zastavama i oduševljeno svirajući u trubu. Glavni skaut, koji je u to vrijeme bio hinduist, s vremenom je postao kršćanin. U srednjoj i u strukovnoj školi u kojima sam u dva različita navrata bio nastavnik, primjećivao sam kako mnogi hinduistički učenici slobodno sudjeluju na liturgijskim slavljinama organiziranim za kršćane. Za hinduiste je to naravni način suživota i sudjelovanja bez odricanja vlastitog identiteta u neprekidnom traženju istine.

Neki državni praznici (npr. praznik neovisnosti) u kojima svi sudjeluju bez obzira na religiju, etničku pripadnost i jezik, stvaraju osjećaj dubokoga jedinstva, iako u značajnoj različitosti. S druge strane, neka društvena zla, kao što su npr. sustav kasta, korupcija i nasilje, zajednička su svima i

potiču sve da se s njima sučeljavaju na temelju zajedničkih etičkih vrijednosti raznih religijskih i kulturalnih tradicija. Sve to pokazuje da su odgajatelji i pastoralni radnici spontano poticani na usvajanje interkulturalnog i interreligijskog viđenja u zajedničkom izravnom nastojanju da promiču integraciju i opće dobro.

Postoje i raznovrsni kružoci i kulturne manifestacije (glazba, kazalište, ples, umjetnost...) u kojima se na prirodan i miroljubiv način nude teme i pripovijesti raznih religijskih tradicija, imajući na umu njihovu važnost i kulturalnu kakvoću. Potpuno je normalno pronaći hinduističku djecu koja plešu u ritmu pjesme kršćanskoga nadahnuća ili pak izvode neku kršćansku kazališnu predstavu, i obratno.

Za sve mlade, uz razne sportove kojima se promiče psihofizičko zdravlje, organiziraju se i tradicionalne formativne vježbe koje imaju i ljudsku i duhovnu vrijednost, kao npr. joga. Tako indijsko multikulturalno i multireligijsko okruženje stvara svakodnevne prigode za interkulturalne odnose i međureligijski dijalog čime se obogaćuju i kršćanski život i mjesna kultura.

5.1. *Opasnost od relativizma i sinkretizma*

- Pitanje: *Ne postoji li u takvom načinu ostvarivanja pastoralna mladih opasnost od relativizma i sinkretizma, o kojemu je već bilo govora. Što Vi o tome mislite?*

Odgovor: Nesumnjivo je da se interkulturalni i međureligijski susret u odgojno-pastoralnom okruženju ne može prepuštiti slučaju, jer postoji istinska opasnost od relativizma i sinkretizma.

Nužna su empirijska i teoretska istraživanja kako bi se kritički shvatila ta pojava i ponudilo odgovarajuće usmjerenje.

Uvjeren u tu činjenicu, već sam prije dvadeset godina organizirao istraživanje o

»vjeri i kulturi u katoličkoj školi«. Istraživanje koje je bilo organizirano 1990. god., a rezultati objavljeni 1997. i 1999., provedeno je na uzorku od 990 katoličkih učenika i 390 katoličkih učitelja u 14 viših katoličkih škola u indijskoj saveznoj državi Tamil Nadu. Rezultati pokazuju kako integracija između kršćanske vjere i lokalne tamilske kulture ovisi o pristupu koji se primjenjuje prema hinduističkoj religiji. Riječ je o stavu koji se vodi dvama ključnim pojmovima: postoji li ili ne postoji autentično »religiozno iskustvo«, odnosno »spasenje« u drugim religijskim tradicijama.

Drugo istraživanje provedeno je 2003. među 1920 učenika hinduista, muslimana i kršćana upisanih u 17 sveučilišnih centara također u saveznoj državi Tamil Nadu. Rezultati, koji su objavljeni 2005. god., pokazuju npr. kako mladi hinduisti, muslimani i kršćani pristupaju drugim religijama. Pokazuje se da mladi hinduisti više teže pristupu *pluralističkog zajedništva*, dok su mladi muslimani i kršćani skloniji *monističkom* pristupu (koji uključuje i dva stupnja *isključivanja* i *uključivanja*). Osim toga, hinduisti se značajno razlikuju od muslimana u svojoj *diferencijalno pluralističkoj* težnji.

U istraživanju se nastojalo odgovoriti i na druga pitanja. Primjerice, kakav je utjecaj religijske usredotočenosti svake skupine u poimanju sljedbenika druge religije? Kako je povezano (institucionalno i osobno) prakticiranje religije tih mladih s njihovom religijskom socijalizacijom? Koju vrstu mističnoga iskustva žive te tri skupine? Analiza tih i drugih osobnih (socio-kulturalnih, socio-ekonomskih i socio-religijskih) obilježja osvjetljuje čimbenike

koji mogu uzrokovati sukob ili pak integraciju triju religijskih skupina.

Takva su istraživanja (usp. literaturu) nužna ne samo za shvaćanje interkulturalnog i međureligijskog susreta, nego i za izgrađivanje čvrstog temelja pastoral mladih u multireligioznom i multikulturalnom okruženju.

Istraživanja F.-V. Anthonya o inkulturaciji, interkulturi i interreligioznosti među mladima u Tamil Naduu u Indiji:

- *Ecclesial praxis of inculturation. Toward an empirical-theological theory of inculturizing praxis*, LAS, Roma, 1997.
- *Faith and culture in Catholic schools. An educational-pastoral research on inculturation in the Tamil/Indian cultural context*, Deepagam, Chennai, 1999.
- *Interpreting religious pluralism: comparative research among Christian, Muslim and Hindu students in Tamil Nadu, India*, u: »Journal of Empirical Theology« 18/2 (2005), 154–186 (suradnici: C. A. M. Hermans i C. Sterkens).
- »Contemporary youth's perception of religion: comparative study among Christians, Muslims and Hindus«, u: J. PUDUMAI DOSS – F. V. ANTHONY – J. VALLABARAJ i dr. (ur.), *Youth India. Situation, challenges & prospects*, Kristu Jyoti Publications, Bangalore, 2006.
- *Religious practice and religious socialization: comparative research among Christian, Muslim and Hindu students in Tamil Nadu, India*, u: »Journal of Empirical Theology« 20(2007), 100–128 (suradnici: C. A. M. Hermans i C. Sterkens).
- *A comparative study of religiocentrism among Christian, Muslim and Hindu students in Tamil Nadu, India*, u: »Journal of Empirical Theology« 21(2008)1, 32–67 (suradnik: C. Sterkens).